

(L)

De Standaard

Nieuws (1)

Opinie (/Opinies)

Inspiratie (/Lifestyle)

Podcasts (/Podcasts-Ds)

☀️ 17° (/weer) 🔍

Meest recent (/nieuws/meest-recent) Binnenland (/nieuws/binnenland) Politiek (/nieuws/binnenland/wetstraat) Buitenland (/nieuws/buitenland) Economie (/b

ARCHITECTUUR

Hoe te bouwen in een volgebouwd land

De uitbreiding van Het Steen in Antwerpen leidde tot hevige reacties in de publieke opinie. — © Kim Zwarts

Architectuur wordt steeds meer een kwestie van verbouwen dan van bouwen. De expo *Gevonden architectuur* reikt zeven experimenten aan die illustreren hoe waardevol dat kan zijn.

Geert Sels

Zaterdag 9 september 2023 om 05:00

Gevonden architectuur

Tot 17/3 in De Singel, Antwerpen

★★★★☆

Het is land is vol, of toch al zeker volgebouwd. Dat wordt dit weekend duidelijk: dan vallen de Open Monumentendag en de Dag van de Architectuur elkaar in de armen. In de praktijk zijn ze steeds meer verwant. Bouwen is hoe langer hoe meer een kwestie van verbouwen. Restaureren, herstellen, aanpassen, opvullen en opnieuw activeren zijn courante handelingen geworden. Wie projecten aandoet tijdens de Dag van de Architectuur, die hedendaagse realisaties belicht, zal vaststellen dat er vaak verdergebouwd wordt op historische fundamenten. Wie er geen bezoekt, kan nog altijd terecht in een tentoonstelling die het Vlaams Architectuurinstituut (VAI) over het onderwerp heeft opgezet. *Gevonden architectuur* noemde het die, omdat architecten vaak al bouwsporen aantreffen op hun werkterrein. Hoe kun je omgaan met een bebouwde omgeving, vraagt het VAI zich af. In de uitstekende catalogus leggen de samenstellers uit waarom oudere

gebouwen onze zorg verdienen. Lang zijn we uitgegaan van een culturele beslissing om het heden tegenover het verleden te plaatsen. Dat was eerder een discussie onder specialisten. In het recente verleden heeft de publieke opinie haar mondje geroerd toen Het Steen, het [Gravensteen](https://www.standaard.be/cnt/dmf20220602_97748983) (https://www.standaard.be/cnt/dmf20220602_97748983) en het [Vleeshuis](https://www.standaard.be/cnt/dmf20230130_95516080) (https://www.standaard.be/cnt/dmf20230130_95516080) gerenoveerd werden. En natuurlijk is er het ecologische inzicht dat onze natuurlijke bronnen uitgeput raken en we beter kunnen gebruikmaken van wat er al is. Zoals de inleiding het stelt: 'We vertrekken niet van een wit blad, maar van een volgeschreven blad.'

Naar Belgisch voorbeeld

Het VAI heeft zeven thema's uitgekozen die het als 'experimenten' omschrijft. Sofie De Caigny: 'De opleidingen geven vaak nog een wetenschappelijke en rechtlijnige aanpak mee, maar de praktijk vraagt dikwijls een creatievere benadering. Architecten komen vaak voor situaties die niet eerder uitgetest zijn. Soms moeten er tot op de werf keuzes gemaakt worden. In het Predikheren in Mechelen, waar een kloosterkerk is verbouwd tot bibliotheek, hebben de restaurateurs de wanden centimeter per centimeter afgehamerd. Het cement dat loskwam, was weg. Wat bleef zitten, werd gefixeerd. Het experiment mocht ontstaan op de werf.' Het buitenland kijkt met interesse hoe Belgische architecten omgaan met oudere gebouwen. 'Er zijn veel voorbeelden', zegt Bie Plevoets van de Universiteit Hasselt. 'Veel Belgen zijn eigenaar van een woning. Daar zit veel erfgoed bij. Het is precies daar dat veel jonge architecten hun eerste kleine projecten met een klein budget aanvatten. Ze doen er wat kleine ingrepen of vernieuwbouw. Die ervaring nemen ze later mee naar grotere opdrachten. Verder hebben ze in de opleidingen van invloedrijke docenten de liefde meegekregen voor de poëzie van het alledaagse. Het werkterrein is ook opener. In Frankrijk mogen alleen erkende restauratiearchitecten werken op beschermde gebouwen. Bij ons zijn daar ook ontwerparchitecten actief – ze zijn daar vaak iets lossier in.'

Het bureau Felt creëert ritme in de opstelling. — © Stijn Bollaert

Het architectuurbureau Felt heeft de uitgangspunten van *Gevonden architectuur* tot in de uiterste consequentie doorgetrokken. Het heeft in zijn tentoonstellingsopbouw geen enkel nieuw materiaal gebruikt. De kaders en de sokkels hebben allemaal al eens dienstgedaan. De architecten hebben de technische rasters uit het plafond laten zakken. Ze functioneren als een soort wasdraad waaraan foto's, tekeningen en documenten hangen. Om de paar meter zijn de kabelgoten op de grond opengemaakt. De vloerplanken hangen nu iets hoger en lenen zich uitstekend voor tekstlabels. Door die ingreep brengt Felt ritme in de ruimte met zeven rijen, een voor elk 'experiment'.

Lees ook

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20230901_97138172)

Hier mag u schaamteloos binnenkijken tijdens Open Monumentendag en de Dag van de Architectuur >

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20230901_97138172)

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20230901_97138172)

Het eerder genoemde Predikheren is een perfecte illustratie van het thema 'sporen'. Vroeger werden oude gebouwen vaak panisch *à l'identique* gerestaureerd. Door zo'n cleane aanpak verliest zo'n gebouw de sporen van de tijd. Daarom kiezen veel architecten er nu voor om de verschillende bouwlagen naast elkaar te laten bestaan. Dat is vaak interessant voor gebouwen met een controversiële geschiedenis. De expositie haalt als voorbeeld het Neues Museum in Berlijn aan en de Alte Pinakothek in München, die allebei littekens van de bombardementen tijdens de Tweede Wereldoorlog vertonen. Voor elk project uit België verbreedt het VAI de blik met enkele buitenlandse referenties.

Sprekende leegte

Bij het binnenkomen bots je meteen op de case van Het Steen. Uit historische documenten kun je opmaken dat het gebouw in de loop der tijden onverminderd verder ontwikkeld is. In de loop van de 19de eeuw kreeg het onder invloed van de Franse architectuurbeschuwer Eugène Viollet-le-Duc het voorkomen van een kasteel – wat het allerminst was. Bij hun renovatie voegden Noa Architecten een donjon toe. De architecten stemden het gebouw af op de skyline van de stad en maakten het kasteelachtiger dan ooit. Toch werden ze er door de publieke opinie zwaar op afgerekend. Als buitenlandse tegenhanger wordt het archief van Navarra opgevoerd, waar Rafael Moneo een uitbreiding maakte in hetzelfde kleurenpalet.

DS

Het Predikheren in Mechelen. — © Kris Vandevorst

Het Steen zou ook een goede gangmaker geweest zijn voor het thema 'nuance': een deel van de kritiek ging erover dat de renovatie te modaal was en ambitie miste. Maar het VAI kiest hier het project Malibrán, een jeugdhuis in Elsene, dat door Carton 123 werd gerealiseerd. Daaruit blijkt dat de kwaliteit van een project ook in zijn empathie met de omgeving kan liggen. Soms kan het succes in een simpele geste liggen en kan de uitvoering met bescheiden middelen gerealiseerd zijn. Architectuur wordt vaak gezien als een ruimte waaraan elementen toegevoegd worden. Het thema 'leegte' geeft aan dat het soms net andersom kan. In de buitenproportionele expohallen (https://www.standaard.be/cnt/dmf20221023_97630368) van Charleroi laten Jan De Vylder/Inge Vinck en Agwa net onderdelen leegstaan. Ze gaan uit van het model van de ruïne waarin plaats is voor leegte. Soms kan een open ruimte volstaan om uit te nodigen of bewondering af te dwingen. De tentoonstelling haalt daarvoor Parco Dora aan in Turijn, waar landschapsarchitect Peter Latz enkele elementen van de voormalige fabrieken overhield om het industriële karakter weer te geven. Het is nu een indrukwekkend stadspark.

Tweede gevel

Bij de modernisten hoorde een gevel een uitdrukking te zijn van wat zich binnen in een gebouw afspeelde. De renovatie van het gemeentehuis van Mortsel door Eagles of Architecture was een experiment om de relatie tussen binnen en buiten te herdenken. De architecten hielden de buitengevel over – die was bij een breed publiek bekend. Binnenin creëerden ze een tweede gevel, waarop het hele interieur vervolgens werd afgestemd. In veel grootsteden klinkt de term ‘façadisme’ als een vloek in een biechtstoel. Het behouden van een waardevolle buitengevel wordt als pasmunt gezien om vervolgens ongebreideld zijn gang te gaan in het interieur. De expo wijst ons er fijntjes op dat zelfs een gevestigd instituut als Tate Modern daarvan een toepassing is.

Jonge Makers Festival op zaterdag 9/9 en Dag van de Architectuur op zondag 10/9.

Lees ook

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20210429_97855504)

⊕ **Waarom Het Steen zoveel emotie oproept** >

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20210429_97855504)

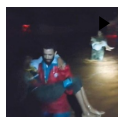
(https://www.standaard.be/cnt/dmf20210429_97855504)

Niet te missen in DS+

⊕ **Kater na het kampvuur: deelnemers ‘Temptation Island’ overwegen stap naar de rechter**
Temptation Island wordt op pauze gezet na klachten van oud-deelnemers ...

(/cnt/dmf20230912_97092376)

5 VRAGEN

Wat is een medikaan, het weerfenomeen dat Libië trof?

In Libië viel op sommige plekken in enkele uren bijna evenveel regen als in België in een ...

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20230912_96870892)

⊕ **‘Het is zwaar geweest, maar mijn zoon heeft me ook veel goeds gebracht’**

Er zijn almaar minder tienermoeders in ons land. In tien jaar tijd is het aantal ...

(/cnt/dmf20230912_95877216)

INTERVIEW

DS

⊕ **Walter Isaacson, de biograaf van Elon Musk: ‘De beste mensen zijn opgebouwd uit hun gebreken. Wel, Musk heeft veel fouten’**

‘Als de zaken goed gaan, ontspant hij niet. Hij heeft drama nodig.’ En dus wierp Elon Musk zich ...

(/cnt/dmf20230911_97581789)

Meest gelezen dS+

KORT & BONDIG

DS

⊕ **Waarom we van de VRT niet mogen weten wie Godvergeten heeft gemaakt**

(/cnt/dmf20230913_96174200)

⊕ **Kruisig de kerk, zodat ze kan verrijzen**

DS

(/cnt/dmf20230913_96147225)

COLUMN

DS **⊕ De karaktermoord op Pieter Omtzigt**

(/cnt/dmf20230913_95990597)

DS **⊕ Het is niet voorbij, het begint pas**

(/cnt/dmf20230914_96438213)